

“तद् विद्धि प्रणिपातेन परिप्रश्नेन सेवया उपदेक्ष्यन्ति ते ज्ञानं ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः”

“Repeated questioning is equally essential, for without a keen spirit of enquiry there is no knowledge.”

- प्रा.बी.टी.देशमुख

माजी विधान परिषद सदस्य व महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाचे माजी अध्यक्ष

१. श्रीमद्भगवतगीतेच्या चौथ्या अध्यायातील उपरोक्त श्लोकाचे राष्ट्रपिता महात्मा गांधींनी केलेले इंग्रजी रुपांतर (याच पृष्ठावर खाली चौकटीत दिलेले आहे) आपण काळजीपूर्वक पाहिले तर यात त्यांनी “Repeated questioning is equally essential, for without a keen spirit of enquiry there is no knowledge.” असे म्हटलेले आहे. सततच्या सखोल चौकस बुद्धीतून ज्ञानप्राप्ती होते मात्र ते ज्ञान मिळवून घेण्यासाठी नम्रपणाने सतत व वारंवार प्रश्न विचारित राहणे आवश्यक असते. विद्यापीठीय व महाविद्यालयीन शिक्षक आज ज्या स्थितीला तोंड देत आहेत ती स्थिती लक्षात घेता उच्च शिक्षण संचालक व सहसंचालक यांच्या कार्यालयात सतत ‘चालत असलेल्या अपव्यवहाराबाबतचे ज्ञान करून घेणे’ एवढ्याच अर्थाने ‘ज्ञान’ हा शब्द या लेखात वापरला आहे. आचार्य विनोबा भावे यांनी ‘गीताई’मध्ये ‘Repeated questioning’ साठी “नम्र-भावें पुसूनियां” असे शब्द वापरले आहेत. त्याद्वारे ज्ञानी होणे व अशा अनुभवी ज्ञानवंतांनी ते ज्ञान इतरांना देणे असा अर्थ पुढील शब्दात नमूद केलेला आहे:-

सेवा करुनि तें जाण नम्र-भावें पुसूनियां
ज्ञानोपदेश देतील ज्ञानी अनुभवी तुज

वारंवार प्रश्न विचारण्यामुळे अपव्यवहार उघडा पाडल्या जातो व या अपव्यवहाराचा बंधा झाला तर अपव्यवहाराचे जनक हे लज्जास्पद होतात व अपव्यवहाराला काही प्रमाणात का होईना आळा बसतो. Repeated questioning मुळे अपव्यवहाराला काही प्रमाणात का होईना पण निश्चित आळा बसू शकतो असा प्रस्तुत लेखकाचासुद्धा अनुभव आहे. तो पुढे कथन केलेला आहे.

२. विधिवतरित्या अनुज्ञेय असलेले लाभ शिक्षकांना किंवा कर्मचाऱ्यांना लागू करतांना उच्च शिक्षण विभागातील काही अधिकारी आम्ही म्हणू त्याला देऊ, पूजाअर्चा बरोबर केली नाही तर आम्ही ते लाभ देणार नाही, उच्च न्यायालयातून जरी अनेकांनी न्याय मिळविला तरी त्यातील काहींना आम्ही देऊ, पण इतर काहींच्या बाबतीत सर्वोच्च न्यायालयात पूर्नर्विलोकन याचिका दाखल करून ‘पूजाअर्चा’ करण्यासाठी अशा अर्जदाराला जेरीस आणू, अधिकाऱ्यांची ही वृत्ती स्पष्ट करणारी डझनावारी प्रकरणे दाखवून देता येतील. विधिवतरित्या अदेय असलेले लाभसुद्धा मंत्रिमंडळाची मान्यता नसली तरी, वित्त विभागाची मान्यता नसली तरी, आम्ही वाटेल त्या अधिकाऱ्याला व कर्मचाऱ्याला देऊ शकतो, ही उच्च शिक्षण विभागातील काही अधिकाऱ्यांची मुजोरी वृत्ती बक्षी

समितीच्या अहवालामुळे ठसठशीतपणे जगाच्या समोर आली. सहाव्या वेतन आयोगाने मंजूर केलेल्या वेतनश्रेण्यांपेक्षा कितीतरी मोठ्या प्रमाणात अतिप्रदान करण्याची बहादुरी उच्च शिक्षण विभागातील काही अधिकाऱ्यांनी दाखविलेली होती. याबाबतीत बक्षी समितीच्या अहवालामध्ये समाविष्ट असलेला परिच्छेद ४.६.३ मी जसाच्या तसा उधृत करित आहे :-

“(४.६.३) उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग (अकृषी विद्यापीठे) : सर्व विद्यापीठांत शिक्षकेतर पदांच्या ६ व्या वेतन आयोगानुसार मंजूर केलेल्या वेतनश्रेण्यांची तपासणी करून संबंधित अधिकारी / कर्मचाऱ्यांकडून झालेले अतिप्रदान वसूल करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. तसेच योग्य त्या कार्यपद्धतीचा अवलंब न करता निर्गमित केलेल्या शासन निर्णयातील ज्या पदनामांमध्ये व वेतनश्रेण्यांमध्ये नियमबाह्य बदल केल्यामुळे शासनाचे नुकसान झालेले आहे, अशी सर्व पदनामे व त्या पदांना मंजूर केलेल्या वेतनश्रेण्या ७ व्या वेतन आयोगानुसार सुधारित करण्यापूर्वीच दिनांक ७.१०.२००९ च्या शासन अधिसूचनेनुसार कटाक्षाने पूर्ववत करण्याची कार्यवाही उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाने तातडीने करावी, तसेच अशा अनियमिततेस जबाबदार असणाऱ्या अधिकारी/कर्मचारी यांच्यावर त्वरित शिस्तभंगाची कारवाई करण्याची शिफारस समिती करित आहे.”

३. जबाबदार अधिकाऱ्यांवर शिस्तभंगाची कारवाई करण्याचा शासननिर्णय या घटनाक्रमातून पुढे निर्गमित झाला. बक्षी समितीची उपरोक्त शिफारस शासनाने मान्य केली. एवढेच नव्हे तर दिनांक ९ जानेवारी २०१९ रोजी एक शासननिर्णय (क्रमांक वेपुर-२०१८/प्र.क्र.४४/सेवा-९) निर्गमित करून याबाबतची प्रत्यक्ष कारवाई सुरु केली. या शासननिर्णयात असे नमूद आहे की, :-

“उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाकडून योग्य त्या कार्यपद्धतीचा अवलंब न करता निर्गमित केलेल्या शासन निर्णयांतील ज्या पदनामांमध्ये व वेतनश्रेण्यांमध्ये नियमबाह्य बदल केल्यामुळे शासनाचे नुकसान झालेले आहे, अशी सर्व पदनामे व त्या पदांना मंजूर केलेल्या वेतनश्रेण्या ७ व्या वेतन आयोगानुसार सुधारित करण्यापूर्वीच दिनांक ७.१०.२००९ च्या शासन अधिसूचनेनुसार कटाक्षाने पूर्ववत करण्याची कार्यवाही उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाने तातडीने करावी, तसेच अशा अनियमिततेस जबाबदार असणाऱ्या अधिकारी/कर्मचारी यांच्यावर त्वरित शिस्तभंगाची कारवाई करावी.”

कायद्याने देणे लागत असलेल्या गोष्टी आमची पूजाअर्चा केल्याशिवाय आम्ही देणार नाही आणि आमची पूजाअर्चा केली तर कायद्यात बसो अथवा न

The masters of knowledge who have seen the Truth will impart to thee this knowledge; learn it through humble homage and service and by repeated questioning. The three conditions of the knowledge-homage, repeated questioning and service-deserve to be carefully borne in mind in this age.

Homage or obeisance means humility and service is a necessary accompaniment; else it would be mock homage. Repeated questioning is equally essential, for without a keen spirit of enquiry there is no knowledge. ...

The Gita According to Gandhi. (Page-208, 209)

वसो आम्ही काय वाटेल ते देऊ, या वृत्तीचा पुरस्कार करणारा एक व एकमेव विभाग म्हणून उच्च शिक्षण विभागाचा उल्लेख करता येईल. बक्षी समितीच्या अहवालामध्ये अशा प्रकारची शिफारस दुसऱ्या कोणत्याही विभागाबाबत करण्यात आलेली नाही, ही गोष्ट लक्षात घेतली पाहिजे. एका बाजूला विधिमय देणी देतांना लोकांना अडवून मारणे व दुसऱ्या बाजूला घाऊकरितीने अतिप्रदान करणे यामागे भ्रष्टाचाराच्या हेतुशिवाय दुसरा कोणताही 'पवित्र हेतू' असू शकत नाही. त्यामुळेच या अपवित्र हेतूचे व हेतुपोटी जन्मास आलेल्या अपकृत्याचे ज्ञान करून घेणे व करून देणे हे एक महत्त्वपूर्ण कृत्य होऊन बसते.

४. उच्च शिक्षण विभागामध्ये तसेच संचालक व सहसंचालक यांच्या स्तरावर लहानमोठ्या गोष्टींसाठी विलंब लावण्याचा प्रकार मोठ्या प्रमाणात आढळून येतो. विलंब लावण्याचा हेतूमुद्धा हा अनेकदा योग्य असतोच असे नाही. विशेषतः गेल्या पाच-दहा वर्षांमध्ये सहसंचालकांच्या स्तरावर भ्रष्टाचाराची अनेक प्रकरणे उघडकीला येत आहे. काही ठिकाणी सहसंचालकांना लाच घेतांना भ्रष्टाचार प्रतिबंधक खात्याच्या अधिकाऱ्यांनी पकडल्याची उदाहरणे आहेत. त्यामुळेच विधिमय मार्गानेच आपले प्रश्न सोडविले पाहिजेत अशा प्रकारची भावना संघटनांच्या सर्व पातळीवर दिसून येते. विधिमय मार्गाने प्रश्न सोडविण्याच्या विविध मार्गांविषयी शिक्षकांना अवगत करण्याची मोहिम हाती घ्यावी अशा प्रकारचा विचारमुद्धा त्यामुळेच संघटनांच्या पातळीवर व्यक्त होत असल्याचे दिसून येते.

(i) शक्य असेल त्या सर्व विधिमय मार्गांनी निरंतर प्रश्न विचारण्याच्या यंत्रणा संघटनांच्या पातळीवर उभ्या कराव्या लागतील. यापैकी पहिला मार्ग म्हणून विधानमंडळाच्या उभय सभागृहातील सदस्यांकडे याबाबत मदत मागता येऊ शकते. त्या मार्गाने प्रश्न विचारता येतील.

(ii) याबाबतीत उपलब्ध असलेला दुसरा विधिमय मार्ग म्हणजे २००६ या वर्षात अंमलात आलेला "शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन करण्यासाठी आणि शासकीय कर्तव्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध करण्यासाठी

तरतूद करण्याकरिता अधिनियम" (The Maharashtra Government Servants regulation of transfers and prevention of delay in discharge of official duties Act, 2005) सन २००६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २१ असे या कायद्याचे क्रमांकन झाले आहे. या कायद्याने उपलब्ध करून दिलेल्या तरतुदींचा परिणामकारकपणे उपयोग करण्यासाठीच्या यंत्रणा संघटनात्मक पातळीवर उभ्या करणे असा एक उपाय असू शकतो.

(iii) माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ हा केंद्रशासनाचा कायदा असून २००५ चा अधिनियम क्रमांक २२ असे त्याचे क्रमांकन झाले आहे. या कायद्याने उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या तरतुदींचा वापर करण्यासाठीची प्रभावी यंत्रणा संघटनांच्या पातळीवर उभी करणे असा आणखी एक उपाय उपलब्ध होऊ शकतो. उपलब्ध असलेल्या या तीन विधिमय मार्गांचा प्रभावीपणे कसा वापर करता येईल याबाबतचे तपशीलवार विवेचन पुढील परिच्छेदातून केलेले आहे.

५. नुटाच्या आमसभेने दिनांक ३० जून २०२४ रोजी झालेल्या बैठकीत विषय क्रमांक ८७२ अन्वये नुटा बुलेटीनच्या सुवर्ण महोत्सवी विशेषांक मालिकेबाबत एक तपशीलवार ठराव संमत केला असून त्यामधील परिच्छेद ३ (तीन) पुढीलप्रमाणे आहे. :-

“तीन : विधिमय मार्गाने प्रश्न सुटू शकतात याची माहिती देणारे विशेषांक : गेल्या काही वर्षांमध्ये असे आढळून आलेले आहे की, संचालक, सहसंचालक उच्च शिक्षण विभाग व खुद्द उच्च शिक्षण विभाग यामध्ये लाचलुचपतीची प्रकरणे फार मोठ्या प्रमाणात वाढलेली आहेत. प्रत्यक्ष लाच घेतांना भ्रष्टाचार प्रतिबंधक विभागाने पकडलेल्या अधिकाऱ्यांची संख्या ही डोळ्यात भरण्यासारखी असली तरी न पकडल्या गेलेल्या अधिकाऱ्यांची संख्यामुद्धा बरीच मोठी आहे.

सहपत्र २ : परिच्छेद ९ पहा

स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होण्याबाबत

महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही : : पहिले अधिवेशन २००६
बुधवार, दिनांक १९ एप्रिल २००६
अधिकृत प्रतिवेदन, खंड १४२, क्रमांक २१, पृष्ठ वि.प.५(६)

(१०) १०१०९ (१४.१२.२००५) श्री.वसंतराव खोटे, प्रा.बी.टी.देशमुख, श्री.व्ही.यु.डायगव्हाणे, श्री.नानासाहेब बोरस्ते : तारांकित प्रश्न क्रमांक ५९५८ ला दिनांक १५ जुलै २००५ रोजी दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात सन्माननीय उच्च व तंत्र शिक्षण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) संलग्न महाविद्यालये किंवा विद्यापीठातून काम करणाऱ्या अधिव्याख्यात्यांच्या वरिष्ठ किंवा निवडश्रेणीमध्ये स्थाननिश्चितीच्या संदर्भात काही अनियमितता झालेली असल्यास ती वाव १५ दिवसांच्या आत संचालकांच्या लक्षात आणून द्यावी व कोणत्याही परिस्थितीत याबाबतचा निर्णय १५ दिवसांच्या आत करावा असे जे आदेश उच्च शिक्षण सहसंचालकांना देण्यात आले आहेत त्यानुसार ३१ मार्च २००५ पासून तर ३१ ऑक्टोबर २००५ पर्यंत विभागवार उच्च शिक्षण सहसंचालकांनी एकूण किती प्रकरणी वेळेच्या आत निर्णय घेतले आहेत;

- (२) किती प्रकरणी विलंबाने निर्णय घेण्यात आले;
- (३) विलंबाने निर्णय होण्याची कारणे काय आहेत?

श्री.दिलीप वळसे-पाटील (२०.०२.२००६) : (१) राज्यातील अकृषी विद्यापीठे व संलग्न महाविद्यालये यामधील अधिव्याख्यात्यांच्या वरिष्ठ किंवा निवडश्रेणीमध्ये स्थाननिश्चितीबाबत अनियमितते संदर्भात प्राप्त झालेली व निकाली काढण्यात आलेली विभागनिहाय प्रकरणे पुढीलप्रमाणे आहेत :-

अ.क्र.	विभागाचे नाव	प्राप्त झालेली प्रकरणे	निकाली काढलेली प्रकरणे
(१)	(२)	(३)	(४)
१	नागपूर	१३८	१३८
२	पुणे	२८६	२८६
३	कोल्हापूर	४९२	४९२
४	जळगाव	६२५	६२५
५	अमरावती	४२	४२
६	मुंबई	३८०	३८०
(यापैकी १३ प्रकरणे अपूर्ण माहिती असल्याने विद्यापीठाकडे परत केली)			
७	औरंगाबाद	१२३	१२३
८	नांदेड	२९	२९
एकूण		२११५	२११५

- (२) कोणत्याही प्रकरणी विलंब झालेला नाही.
- (३) प्रश्न उद्भवत नाही.

सहपत्र १ : परिच्छेद ८ पहा

स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होण्याबाबत

महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही : : दुसरे अधिवेशन २००५
शुक्रवार, दिनांक १५ जुलै २००५
अधिकृत प्रतिवेदन, खंड १४०, क्रमांक ५, पृष्ठ ७२-७३

५९५८. श्री.नानासाहेब बोरस्ते, प्रा.बी.टी.देशमुख, श्री.वसंतराव खोटे, श्री.जी.एल.अैनापुरे : सन्माननीय उच्च व तंत्रशिक्षण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) संलग्न महाविद्यालये किंवा विद्यापीठातून काम करणाऱ्या अधिव्याख्यात्यांच्या वरिष्ठ किंवा निवडश्रेणीमध्ये स्थाननिश्चितीच्या संदर्भात काही अनियमितता झालेली असल्यास ती वाव १५ दिवसांच्या आत संचालकांच्या लक्षात आणून द्यावी व कोणत्याही परिस्थितीत याबाबतचा निर्णय १५ दिवसांच्या आत करावा असे सक्त आदेश उच्च शिक्षण सहसंचालकांना देण्यात आले आहेत, हे खरे आहे काय;

(२) खरे असल्यास, ३१ मार्च २००५ पासून आतापावेतो विभागवार उच्च शिक्षण सहसंचालकांनी एकूण किती प्रकरणी वेळेच्या आत निर्णय घेतले.

- (३) किती प्रकरणी विलंबाने निर्णय घेण्यात आले;
- (४) विलंबाने निर्णय होण्याची कारणे काय आहेत?

श्री.दिलीप वळसे-पाटील : (१) होय.

(२) विभागवार घेतलेले निर्णय

पुणे विभाग	...	६४
मुंबई विभाग	...	२२७
कोल्हापूर विभाग	...	४९२
जळगाव विभाग	...	६१३
अमरावती विभाग	...	१०२
नागपूर विभाग	...	८१
नांदेड	...	२०
औरंगाबाद	...	१४
एकूण	...	१६१३

(३) कोणत्याही प्रकरणात विलंबाने निर्णय घेण्यात आलेला नाही.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

अशा परिस्थितीमध्ये भ्रष्टाचारी मार्गाचा वापर न करता निर्धारपूर्वक विधिमय मार्गानेच आपला प्रश्न सुटला पाहिजे यासाठी कष्टपूर्वक प्रयत्न करणाऱ्या शिक्षकांची संख्या सुद्धा आज अभिमान वाटावा अशी आहे. संघटनेने सुद्धा याबाबतीत ठामपणे धोरणात्मक निर्णय घेतले असून त्याची दृढतापूर्वक अंमलबजावणी करण्यात येत आहे. विधिमय मार्गाने सुटलेल्या अशा प्रश्नांविषयीचे विशेषांक प्रकाशित करणे हा नुटा बुलेटीन सुवर्ण महोत्सवी विशेषांक मालिकेचा एक महत्त्वाचा भाग असेल.” (143/24)

विधानमंडळात प्रश्न विचारण्याच्या मार्गाचा वापर करणे

६. या मार्गाचा वापर करण्याबाबत तपशीलवार माहिती प्रथम देण्याचे मी ठरविले आहे. प्रत्येक प्रकरणी सहसंचालकांच्या कार्यालयामध्ये किती दिवसात निर्णय घेतला पाहिजे ही गोष्ट कायद्याने किंवा वरिष्ठांच्या आदेशाने निश्चित करून दिलेली असते. त्या मुदतीच्या आत निर्णय न घेण्यामुळे सदरहू सहसंचालकांची अकार्यक्षमता सिद्ध होते आणि म्हणून वारंवार प्रश्न विचारून ही बाब उघड झाल्यास त्याचा दबाव हा सहसंचालकांच्या कार्यालयातील यंत्रणेवर वाढत जातो व निर्णय वेळेच्या आत होण्याबाबत प्रगती झालेली दिसून येते. याबाबतचे तपशील हे पुढीलप्रमाणे नमूद करता येतील.

७. वस्तुतः सहसंचालकांच्या कार्यालयामध्ये स्थाननिश्चितीची प्रकरणे, वैद्यकीय प्रतिपूर्तीची प्रकरणे अनेक महिने पडून राहतात व त्या त्या कार्यालयामध्ये वाम मार्गाचा वापर करण्यात तरवेज असलेली टोळी कार्य करीत असल्याचे दिसून येते. उदाहरण म्हणून “स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय न होणे” हा एक विषय विवेचनासाठी घेता येईल.

सहपत्र ३ : परिच्छेद १० पहा

स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होण्याबाबत

महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही : : तिसरे अधिवेशन २००६
शुक्रवार, दिनांक १५ डिसेंबर २००६
अधिकृत प्रतिवेदन, खंड १४४, क्रमांक १०, पृष्ठ ५७२ - ५७३

(७) १७९९८ (२५.०७.२००६) श्री.व्ही.यु.झायगव्हाणे, प्रा.बी.टी.देशमुख, श्री.वसंतराव खोटे, श्री.जी.एल.अनापूर : दिनांक १९ एप्रिल २००६ रोजी सभागृहाच्या पटलावर ठेवण्यात आलेल्या अतारांकित प्रश्नोत्तरांच्या पाचव्या यादीतील प्रश्न क्रमांक १०१०९ ला दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात सन्माननीय उच्च व तंत्र शिक्षण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) संलग्न महाविद्यालये किंवा विद्यापीठातून काम करणाऱ्या अधिव्याख्यात्यांच्या वरिष्ठ किंवा निवडश्रेणीमध्ये स्थाननिश्चितीच्या संदर्भात काही अनियमितता झालेली असल्यास ती बाब १५ दिवसांच्या आत संचालकांच्या लक्षात आणून द्यावी व कोणत्याही परिस्थितीबाबतचा निर्णय १५ दिवसांच्या आत करावा असे जे आदेश सर्व उच्च शिक्षण सहसंचालकांना देण्यात आले आहेत, त्यानुसार दि. १ नोव्हेंबर, २००५ पासून तर ३१ मार्च, २००६ या काळात विभागवार उच्च शिक्षण सहसंचालकांनी एकूण किती प्रकरणी वेळेच्या आत निर्णय घेतले आहेत;

(२) किती प्रकरणी विलंबाने निर्णय घेण्यात आले;

(३) विलंबाने निर्णय होण्याची कारणे काय आहेत?

श्री.दिलीप वळसे-पाटील (०८.११.२००६) : (१) राज्यातील ८ विभागीय कार्यालयाकडे दि. १ नोव्हेंबर, २००५ ते ३१ मार्च, २००६ या काळात विभागवार खालीलप्रमाणे एकूण २२९४ प्रकरणे प्राप्त झाली. त्यापैकी २२७५ प्रकरणे निकाली काढण्यात आली व १९ प्रकरणांमध्ये त्रुटी असल्यामुळे ती प्रकरणे त्या महाविद्यालयांना परत करण्यात आलेली आहेत.

अ.क्र.	विभागाचे नाव	प्राप्त प्रकरणे	निकाली प्रकरणे	त्रुटीची प्रकरणे
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
१	पुणे	७२	७२	...
२	मुंबई	६२९	६१०	१९
३	नागपूर	५२०	५२०	...
४	अमरावती	३१६	३१६	...
५	नांदेड	२५	२५	...
६	जळगाव
७	कोल्हापूर	४९२	४९२	...
८	औरंगाबाद	२४०	२४०	...
	एकूण	२२९४	२२७५	१९

(२) प्रश्न उद्भवत नाही.

८. शुक्रवार, दिनांक १५ जुलै २००५ रोजी विधानपरिषदेत विचारलेला तारांकित प्रश्न क्रमांक ५९५८ हा सभागृहामध्ये उत्तरासाठी होता. “संलग्न महाविद्यालये किंवा विद्यापीठातून काम करणाऱ्या अधिव्याख्यात्यांच्या वरिष्ठ किंवा निवडश्रेणीमध्ये स्थाननिश्चितीच्या संदर्भात काही अनियमितता झालेली असल्यास ती बाब १५ दिवसांच्या आत संचालकांच्या लक्षात आणून द्यावी व कोणत्याही परिस्थितीत याबाबतचा निर्णय १५ दिवसांच्या आत करावा असे सक्त आदेश उच्च शिक्षण सहसंचालकांना देण्यात आले आहेत, हे खरे आहे काय;” या प्रश्न भाग एक ला मा.उच्च शिक्षणमंत्र्यांनी “होय” असे उत्तर दिले होते. प्रश्न भाग दोनच्या उत्तरामध्ये विभागवार निरनिराळ्या सहसंचालकांनी निकाली काढलेल्या प्रकरणांची तपशीलवार संख्या देण्यात आलेली होती. राज्यभरामध्ये एकूण १६१३ प्रकरणी कोणताही विलंब न लावता सहसंचालक कार्यालयांनी निर्णय घेतले होते. “किती प्रकरणी विलंबाने निर्णय घेण्यात आले;” या प्रश्न भाग तीनला “कोणत्याही प्रकरणात विलंबाने निर्णय घेण्यात आलेला नाही” असे उत्तर देण्यात आलेले होते. उपरोक्त प्रश्नोत्तरे समाविष्ट असलेले शुक्रवार, दिनांक १५ जुलै २००५ रोजीच्या महाराष्ट्र विधानपरिषदेच्या कार्यवाहीचे अधिकृत प्रतिवेदन सहपत्र : १ म्हणून सोबत प्रसृत केलेले आहे.

९. बुधवार, दिनांक १९ एप्रिल २००६ रोजी “स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होण्याबाबत” या मथळ्याच्या प्रश्नाला उत्तर देतांना मा.उच्च शिक्षणमंत्र्यांनी “दिनांक ३१ मार्च २००५ पासून तर ३१ ऑक्टोबर २००५ पर्यंत एकूण २११५ प्रकरणे प्राप्त झाली असून त्या सर्व प्रकरणी वेळेच्या आत निर्णय घेण्यात आलेले आहेत.” “कोणत्याही प्रकरणी विलंब झालेला नाही” अशी माहिती दिली होती. या माहितीमध्ये मुंबई क्षेत्रातील १३ प्रकरणे अपूर्ण माहिती असल्याने विद्यापीठाकडे परत केली असे

सहपत्र ४ : परिच्छेद ११ पहा

स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होणेबाबत

महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही : : दुसरे अधिवेशन २००७
मंगळवार, दिनांक २४ जुलै २००७
अधिकृत प्रतिवेदन, खंड १४६, क्रमांक ०७, पृष्ठ ७२ - ७३

२९७२६. प्रा.बी.टी.देशमुख, श्री.व्ही.यु.झायगव्हाणे, श्री.वसंतराव खोटे, श्री.जी.एल.अनापूर : तारांकित प्रश्न क्रमांक २०९१९ ला दिनांक १५ डिसेंबर, २००६ रोजी दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात सन्माननीय उच्च व तंत्र शिक्षण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) संलग्न महाविद्यालये किंवा विद्यापीठातून काम करणाऱ्या अधिव्याख्यात्यांच्या वरिष्ठ किंवा निवडश्रेणीमध्ये स्थाननिश्चितीच्या संदर्भात काही अनियमितता झालेली असल्यास ती बाब १५ दिवसांच्या आत संचालकांच्या लक्षात आणून द्यावी व कोणत्याही परिस्थितीत याबाबतचा निर्णय १५ दिवसांच्या आत करावा असे जे आदेश उच्च शिक्षण सहसंचालकांना देण्यात आले आहेत सहसंचालकांनी एकूण किती प्रकरणी वेळेच्या आत निर्णय घेतले;

(२) किती प्रकरणी विलंबाने निर्णय घेण्यात आले;

(३) विलंबाने निर्णय होण्याची कारणे काय आहेत?

श्री.दिलीप वळसे-पाटील : (१) राज्यातील ८ विभागीय कार्यालयाकडे दिनांक १ जुलै, २००६ ते १ जून, २००७ या कालावधीत खालीलप्रमाणे विभागवार एकूण १७५६ प्रकरणे प्राप्त झाली. त्यापैकी १५८६ प्रकरणे निकाली काढण्यात आली व १७० प्रकरणात त्रुटी असल्याने ती परत पाठविण्यात आली.

अ.क्र.	विभाग	प्राप्त प्रकरणे	निकाली प्रकरणे	त्रुटी असल्याने परत पाठविलेली प्रकरणे
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
१	पुणे	१४१	१४१	...
२	मुंबई	५०३	३४०	१६३
३	नागपूर	६३७	६३७	...
४	अमरावती	२६६	२६६	...
५	नांदेड	३०	३०	...
६	जळगाव	८४	८४	...
७	कोल्हापूर	६६	५९	०७
८	औरंगाबाद	२९	२९	...
	एकूण	१७५६	१५८६	१७०

(२) प्रश्न उद्भवत नाही.

(३) प्रश्न उद्भवत नाही.

नमूद केले होते. सारांश काय तर मुंबई क्षेत्रातील १३ प्रकरणे सोडून इतर सर्वच विभागांमध्ये १०० टक्के प्रकरणे विलंब न लावता वेळेच्या आत निर्णय झालेले होते. बुधवार, दिनांक १९ एप्रिल २००६ रोजीचे या संदर्भातील महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाहीचे अधिकृत प्रतिवेदन **सहपत्र : २** म्हणून सोबत प्रसृत केलेले आहे.

१०. “स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होण्याबाबत” या मथळ्याचा प्रश्न क्रमांक १७९९८ हा शुक्रवार, दिनांक १५ डिसेंबर २००६ रोजी सभागृहामध्ये उत्तरासाठी होता. सहसंचालक निहाय प्राप्त झालेल्या प्रकरणांची राज्यातील एकूण संख्या २२९४ असून त्यापैकी २२७५ प्रकरणी निर्णय हे वेळेच्या आत झालेले आहेत, असे प्रश्न भाग एकच्या उत्तरामध्ये नमूद करण्यात आलेले होते. **मुंबई क्षेत्रातील १९ प्रकरणांमध्ये त्रुटी असल्यामुळे ती प्रकरणे त्या महाविद्यालयांना परत करण्यात आलेली आहेत असेही उत्तरामध्ये नमूद करण्यात आलेले होते.** शुक्रवार, दिनांक १५ डिसेंबर २००६ रोजीच्या या संदर्भातील महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाहीचे अधिकृत प्रतिवेदन **सहपत्र : ३** म्हणून सोबत प्रसृत केलेले आहे.

११. “स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होणेबाबत” या मथळ्याचा तारांकित प्रश्न क्रमांक २९७२६ हा मंगळवार, दिनांक २४ जुलै २००७ रोजी विधानपरिषदेमध्ये उत्तरासाठी होता. “संलग्न महाविद्यालये किंवा विद्यापीठातून काम करणाऱ्या अधिव्याख्यात्यांच्या वरिष्ठ किंवा निवडश्रेणीमध्ये स्थाननिश्चितीच्या संदर्भात काही अनियमितता झालेली असल्यास ती बाब १५ दिवसांच्या आत संचालकांच्या लक्षात आणून द्यावी व कोणत्याही परिस्थितीत याबाबतचा निर्णय १५ दिवसांच्या आत करावा असे जे आदेश उच्च शिक्षण सहसंचालकांना देण्यात आले आहेत त्यानुसार सहसंचालकांनी एकूण किती प्रकरणी वेळेच्या आत निर्णय घेतले;” या प्रश्न भाग एक ला दिलेल्या उत्तरामध्ये एकूण १७५६ प्रकरणे प्राप्त झालीत व त्यापैकी १५८६ प्रकरणे विनाविलंब निकाली काढण्यात आली. **मुंबई सहसंचालक कार्यालयातील १६३ प्रकरणे व कोल्हापूर सहसंचालक कार्यालयातील ७ प्रकरणे मुदतीच्या आत निकाली निघाली नाहीत.** अशीही माहिती उत्तरामध्ये पुढे देण्यात आली होती. याचे कारण म्हणून त्रुटी असल्याने प्रकरणे परत पाठविण्यात आली असे नमूद करण्यात आले होते. मंगळवार, दिनांक २४ जुलै २००७ रोजीच्या याबाबतच्या महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाहीचे अधिकृत प्रतिवेदन **सहपत्र : ४** म्हणून सोबत प्रसृत केलेले आहे. आतापर्यंत विलंब लावणारे सहसंचालकांचे कार्यालय हे फक्त मुंबई होते. आता थोड्या प्रमाणात कोल्हापूरचे कार्यालय सुद्धा या प्रकरणी नामनिर्देशित झाल्याचे दिसून येते.

१२. “स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर

सहपत्र ५ : परिच्छेद १२ पहा

स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होणेबाबत

महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही : पहिले अधिवेशन २००८
शुक्रवार, दिनांक १४ मार्च २००८
अधिकृत प्रतिवेदन, खंड १४८, क्रमांक ०५, पृष्ठ ६५

३८०६१. प्रा.वी.टी.देशमुख, श्री.व्ही.यु.डायगव्हाणे, श्री.वसंतराव खोटे : तारांकित प्रश्न क्रमांक २९७२६ ला दिनांक २४ जुलै, २००७ रोजी दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात सन्माननीय उच्च व तंत्र शिक्षण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) संलग्न महाविद्यालये किंवा विद्यापीठातून काम करणाऱ्या अधिव्याख्यात्यांच्या वरिष्ठ किंवा निवडश्रेणीमध्ये स्थाननिश्चितीच्या संदर्भात काही अनियमितता झालेली असल्यास ती बाब १५ दिवसांच्या आत संचालकांच्या लक्षात आणून द्यावी व कोणत्याही परिस्थितीत याबाबतचा निर्णय १५ दिवसांच्या आत करावा असे जे आदेश सर्व उच्च शिक्षण सहसंचालकांना देण्यात आले आहेत, त्यानुसार २ जून, २००७ ते ३० जानेवारी, २००८ या काळात विभागवार उच्च शिक्षण सहसंचालकांनी एकूण किती प्रकरणी वेळेच्या आत निर्णय घेतले आहेत;

(२) किती प्रकरणी विलंबाने निर्णय घेण्यात आले;

(३) विलंबाने निर्णय होण्याची कारणे काय आहेत?

श्री.दिलीप वळसे-पाटील : (१) एकूण १५४६ इतकी प्रकरणे प्राप्त झाली असून त्यापैकी १३६३ प्रकरणे वेळेच्या आत निर्णय घेऊन निकाली काढलेली आहेत. उरलेल्या १८३ प्रकरणांमध्ये त्रुटी असल्यामुळे सदरची प्रकरणे त्रुटी पूर्ततेसाठी महाविद्यालयाकडे परत पाठविण्यात आलेली आहेत.

(२) व (३) प्रश्न उद्भवत नाही.

वेळेवर निर्णय होणेबाबत” या मथळ्याचा तारांकित प्रश्न क्रमांक ३८०६१ हा शुक्रवार, दिनांक १४ मार्च २००८ रोजी सभागृहामध्ये उत्तरासाठी होता. “संलग्न महाविद्यालये किंवा विद्यापीठातून काम करणाऱ्या अधिव्याख्यात्यांच्या वरिष्ठ किंवा निवडश्रेणीमध्ये स्थाननिश्चितीच्या संदर्भात काही अनियमितता झालेली असल्यास ती बाब १५ दिवसांच्या आत संचालकांच्या लक्षात आणून द्यावी व कोणत्याही परिस्थितीत याबाबतचा निर्णय १५ दिवसांच्या आत करावा असे जे आदेश सर्व उच्च शिक्षण सहसंचालकांना देण्यात आले आहेत, त्यानुसार २ जून, २००७ ते ३० जानेवारी, २००८ या काळात विभागवार उच्च शिक्षण सहसंचालकांनी एकूण किती प्रकरणी वेळेच्या आत निर्णय घेतले आहेत;” या प्रश्न भाग एक ला मा.उच्च शिक्षणमंत्र्यांनी “एकूण १५४६ इतकी प्रकरणे प्राप्त झाली असून त्यापैकी १३६३ प्रकरणे वेळेच्या आत निर्णय घेऊन निकाली काढलेली आहेत. उरलेल्या १८३ प्रकरणांमध्ये त्रुटी असल्यामुळे सदरची प्रकरणे त्रुटी पूर्ततेसाठी महाविद्यालयाकडे परत पाठविण्यात आलेली आहेत.” असे उत्तर दिले होते. या प्रश्नाचे उत्तर काळजीपूर्वक पाहिले तर असे दिसून येते की, **प्रश्नामध्ये विभागवार माहिती मागविलेली होती पण उत्तरामध्ये ती माहिती विभागवार न देता संबंध राज्याची एकत्रित देण्यात आली होती.** संबंध राज्यामध्ये एकूण १५४६ प्रकरणे आली व त्यापैकी १३६३ प्रकरणी वेळेच्या आत निर्णय झाले व १८३ प्रकरणांमध्ये त्रुटी असल्यामुळे ती प्रकरणे परत पाठविण्यात आली असे मोघम नमूद करण्यात आले होते. विभागवार माहिती न दिल्यामुळे कोणते सहसंचालक कार्यालय मन लावून काम करते व कोणते सहसंचालक कार्यालय ‘विगार’ भरते हे लक्षात यायला काही मार्ग नव्हता. **अर्थात ही बाब लक्षात घेण्यासाठी ती त्रुटी लक्षात आणून देऊन पुन्हा तोच प्रश्न विचारण्याचा मार्ग सदस्याला उपलब्ध असतो.** त्याचा वापर करण्याचे आम्ही ठरविले. शुक्रवार,

सहपत्र ६ : परिच्छेद १३ पहा

स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होणेबाबत

महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही : दुसरे अधिवेशन २००८
सोमवार, दिनांक २१ जुलै २००८
अधिकृत प्रतिवेदन, खंड १४९, क्रमांक ०४, पृष्ठ ६७ - ६८

४२१६०. प्रा.वी.टी.देशमुख : तारांकित प्रश्न क्रमांक ३८०६१ ला दिनांक १४ मार्च, २००८ रोजी दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात सन्माननीय उच्च व तंत्रशिक्षण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) संलग्न महाविद्यालये किंवा विद्यापीठातून काम करणाऱ्या अधिव्याख्यात्यांच्या वरिष्ठ किंवा निवडश्रेणीमध्ये स्थाननिश्चितीच्या संदर्भात काही अनियमितता झालेली असल्यास ती बाब १५ दिवसांच्या आत संचालकांच्या लक्षात आणून द्यावी व कोणत्याही परिस्थितीत याबाबतचा निर्णय १५ दिवसांच्या आत करावा असे जे आदेश सर्व उच्च शिक्षण सहसंचालकांना देण्यात आले आहेत, त्यानुसार २ जून, २००७ ते ३० जानेवारी, २००८ या काळात विभागवार उच्च शिक्षण सहसंचालकांकडे जी एकूण १५४६ प्रकरणे प्राप्त झाली त्यांची विभागवार वर्गवारी कशी आहे;

(२) विभागवार किती प्रकरणी वेळेच्या आत व किती प्रकरणी विलंबाने निर्णय घेण्यात आले;

(३) संदर्भीय प्रश्नांच्या उत्तरात विभागवार आकडेवारी न देण्याची कारणे काय आहेत?

श्री.दिलीप वळसे-पाटील : (१) विभागवार वर्गवारी पुढीलप्रमाणे आहे.

अ.क्र.	विभाग	प्राप्त	निकाली	त्रुटी	विलंब
१	पुणे	१९९	१९९
२	मुंबई	७१४	५३१	१८३	...
३	नागपूर	४८१	४८१
४	अमरावती	३५	३५
५	नांदेड	१२	१२
६	जळगांव	२०	२०
७	कोल्हापूर	४३	४३
८	औरंगाबाद	४२	४२
	एकूण	१५४६	१३६३	१८३	...

(२) सर्व प्रकरणे वेळेच्या आत निकाली काढलेली आहेत. मुंबई विभागामध्ये एकूण ७१४ प्रकरणे प्राप्त होती. त्यापैकी ५३१ प्रकरणे वेळेच्या आत निकाली काढलेली आहेत व १८३ प्रकरणे त्रुटीची असल्यामुळे ती महाविद्यालयांना त्रुटीपूर्णता करण्यास परत पाठविण्यात आली होती. त्यापैकी ७६ प्रकरणांवर स्थाननिश्चितीची अंतिम कार्यवाही करण्यात आली आहे.

(३) कोणतेही विशिष्ट कारण नव्हते. अनावधानाने राहून गेले होते.

दिनांक १४ मार्च २००८ रोजीच्या महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाहीचे अधिकृत प्रतिवेदन **सहपत्र : ५** म्हणून सोबत प्रसृत केलेले आहे.

१३. शुक्रवार, दिनांक १४ मार्च २००८ रोजी उत्तर अपुरे आल्यामुळे तोच प्रश्न पुढच्या अधिवेशनात पुन्हा विचारण्यात आला. तो **सोमवार, दिनांक २१ जुलै २००८ रोजी तारांकित प्रश्न क्रमांक ४२१६०** च्या रुपाने सभागृहात उत्तरासाठी होता. “संलग्न महाविद्यालये किंवा विद्यापीठातून काम करणाऱ्या अधिव्याख्यात्यांच्या वरिष्ठ किंवा निवडश्रेणीमध्ये स्थाननिश्चितीच्या संदर्भात काही अनियमितता झालेली असल्यास ती बाब १५ दिवसांच्या आत संचालकांच्या लक्षात आणून द्यावी व कोणत्याही परिस्थितीत याबाबतचा निर्णय १५ दिवसांच्या आत करावा असे जे आदेश सर्व उच्च शिक्षण सहसंचालकांना देण्यात आले आहेत, त्यानुसार २ जून, २००७ ते ३० जानेवारी, २००८ या काळात विभागवार उच्च शिक्षण सहसंचालकांकडे जी एकूण १४५६ प्रकरणे प्राप्त झाली त्यांची विभागवार वर्गवारी कशी आहे;” या प्रश्न भाग एक ला विभागवार उत्तर देण्यात आलेले होते. प्राप्त झालेल्या प्रकरणांची संख्या १५४६ असून वेळेच्या आत निकाली निघालेल्या प्रकरणांची संख्या १३६३ असल्याचे उत्तरामध्ये नमूद करण्यात आलेले होते. या प्रश्नोत्तरातील पहिला गंमतीचा भाग असा की, “(३) **संदर्भाय प्रश्नांच्या उत्तरात विभागवार आकडेवारी न देण्याची कारणे काय आहेत?**” या मुद्दामहून विचारलेल्या प्रश्न भाग तीनच्या उत्तरामध्ये “(३) **कोणतेही विशिष्ट कारण नव्हते. अनावधानाने राहून गेले होते.**” असे नमूद करण्यात आले होते. दुसरा गंमतीचा भाग असा की, ही त्रुटी असलेली १८३ प्रकरणे एकट्या मुंबई क्षेत्रातील आहेत असे नमूद करण्यात आले होते. तिसरा महत्त्वाचा भाग असा की, कोल्हापूरचे सहसंचालक कार्यालय सुधारलेले होते. कारण ४३ पैकी ४३ ही प्रकरणी वेळेच्या आत निर्णय झाले होते व विलंबाच्या प्रकरणांची संख्या निरंक होती. सोमवार, दिनांक २१ जुलै २००८ रोजीच्या महाराष्ट्र विधानपरिषदेच्या कार्यवाहीचे लागुपूरते अधिकृत प्रतिवेदन **सहपत्र : ६** म्हणून सोबत प्रसृत केलेले आहे.

१४. “स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होणेबाबत” या विषयावरील तारांकित प्रश्न क्रमांक ४६१८६ हा बुधवार, दिनांक १७ डिसेंबर २००८ रोजी विधानपरिषदेत उत्तरासाठी होता. विभागवार सहसंचालकांच्या कार्यालयामध्ये प्राप्त झालेल्या प्रकरणांची एकूण संख्या ५८६ होती व त्यापैकी ४९५ प्रकरणांचे निकाल अविलंब लावण्यात आले होते. मात्र ९१ प्रकरणे त्रुटी असल्यामुळे परत पाठविण्यात आलेली होती. विशेष खेदाची गोष्ट अशी की, ही सर्वच ९१ प्रकरणे एकट्या मुंबई सहसंचालक कार्यालयातील होती. इतर सर्व सहसंचालक कार्यालयांमध्ये प्रलंबित प्रकरणांची संख्या निरंक होती. बुधवार, दिनांक १७ डिसेंबर २००८ रोजीच्या या संदर्भातील महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाहीचे अधिकृत प्रतिवेदन **सहपत्र : ७** म्हणून सोबत प्रसृत केलेले आहे.

१५. “स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होणेबाबत” या मथळ्याचा अतारांकित प्रश्न क्रमांक ५०१३८ हा गुरुवार, दिनांक ११ जून २००९ रोजी विधानपरिषदेत उत्तरासाठी होता. राज्यभरातील प्रकरणांची संख्या १२८९ होती व वेळेच्या आत निकाली निघालेल्या प्रकरणांची संख्या १२८६ होती. तीन प्रकरणांमध्ये त्रुटी प्राप्त झाल्यामुळे त्याबाबतचा निर्णय वेळेच्या आत झाला नाही. विशेष लक्षात घेण्यासारखी बाब अशी की, मुंबई क्षेत्रातील सहसंचालक कार्यालयातील प्रलंबित प्रकरणांची संख्या निरंक होती. या सर्व सहसंचालक कार्यालयांचे वर्तन चांगलेच सुधारलेले होते. कोल्हापूर सहसंचालक कार्यालयातील प्रलंबित प्रकरणांची संख्या सुद्धा निरंक होती. गुरुवार, दिनांक ११ जून २००९ रोजीच्या महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाहीचे अधिकृत प्रतिवेदन **सहपत्र : ८** म्हणून सोबत प्रसृत केलेले आहे.

१६. “स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होणेबाबत” या विषयावरील तारांकित प्रश्न क्रमांक ६ हा मंगळवार, दिनांक १५ डिसेंबर २००९ रोजी विधानपरिषदेच्या तारांकित

सहपत्र ७ : परिच्छेद १४ पहा
स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होणेबाबत

महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही : : तिसरे अधिवेशन २००८
बुधवार, दिनांक १७ डिसेंबर २००८
अधिकृत प्रतिवेदन, खंड १५०, क्रमांक ०३, पृष्ठ ३२४

(१३) *४६१८६. प्रा.बी.टी.देशमुख, श्री.वसंतराव खोटे, श्री.दिलीपराव सोनवणे, श्री.विक्रम काळे : तारांकित प्रश्न क्रमांक ४२१६० ला दिनांक २१ जुलै २००८ रोजी दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात : सन्माननीय उच्च व तंत्रशिक्षण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) संलग्न महाविद्यालये किंवा विद्यापीठातून काम करणाऱ्या अधिव्याख्यात्यांच्या वरिष्ठ किंवा निवडश्रेणीमध्ये स्थाननिश्चितीच्या संदर्भात काही अनियमितता झालेली असल्यास ती बाब १५ दिवसांच्या आत संचालकांच्या लक्षात आणून द्यावी व कोणत्याही परिस्थितीत याबाबतचा निर्णय १५ दिवसांच्या आत करावा असे जे आदेश सर्व उच्च शिक्षण सहसंचालकांना देण्यात आले आहेत त्यानुसार १ फेब्रुवारी २००८ ते ३० सप्टेंबर २००८ या काळात विभागवार उच्च शिक्षण सहसंचालकांकडे एकूण किती प्रकरणे प्राप्त झाली त्यांची विभागवार वर्गवारी कशी आहे;

(२) विभागवार एकूण किती प्रकरणी वेळेच्या आत व किती प्रकरणी विलंबाने निर्णय घेण्यात आले?

श्री.राजेश टोपे : (१) राज्यातील सर्व विभागीय सहसंचालकांकडे प्राप्त झालेली प्रकरणे खालीलप्रमाणे आहेत.

अ.क्र.	विभाग	प्राप्त	निकाली	त्रुटी	विलंब
१	पुणे	४९	४९
२	मुंबई	१३२	४१	९१	...
३	नागपूर	१८७	१८७
४	अमरावती	४२	४२
५	नांदेड	४६	४६
६	जळगांव	५९	५९
७	कोल्हापूर	४१	४१
८	औरंगाबाद	३०	३०
	एकूण	५८६	४९५	९१	...

(२) विभागवार सर्व प्राप्त प्रकरणे वेळेच्या आत निकाली काढण्यात आली असून फक्त मुंबई विभागात ९१ प्रकरणांमध्ये त्रुटी असल्यामुळे ही प्रकरणे त्रुटीच्या पूर्ततेसाठी संबंधित महाविद्यालये व विद्यापीठाकडे परत पाठविण्यात आली आहेत.

सहपत्र ८ : परिच्छेद १४ पहा
स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होणेबाबत

महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही : : दुसरे अधिवेशन २००९
गुरुवार, दिनांक ११ जून २००९
अधिकृत प्रतिवेदन, खंड १५२, क्रमांक ०९, पृष्ठ ४०

५०१३८. प्रा.बी.टी.देशमुख, श्री.वसंतराव खोटे, श्री.दिलीपराव सोनवणे : तारांकित प्रश्न क्रमांक ४६१८६ ला दिनांक १६ डिसेंबर २००८ रोजी दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात सन्माननीय उच्च व तंत्रशिक्षण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) संलग्न महाविद्यालये किंवा विद्यापीठातून काम करणाऱ्या अधिव्याख्यात्यांच्या वरिष्ठ किंवा निवडश्रेणीमध्ये स्थाननिश्चितीच्या संदर्भात काही अनियमितता झालेली असल्यास, ती बाब १५ दिवसांच्या आत संचालकांच्या लक्षात आणून द्यावी व कोणत्याही परिस्थितीत याबाबतचा निर्णय १५ दिवसांच्या आत करावा असे जे आदेश सर्व उच्च शिक्षण सहसंचालकांना देण्यात आले आहेत. त्यानुसार दिनांक १ ऑक्टोबर, २००८ ते ३१ मार्च, २००९ या काळात विभागवार उच्च शिक्षण सहसंचालकांकडे जी एकूण प्रकरणे प्राप्त झाली त्यांची विभागवार वर्गवारी कशी आहे;

(२) विभागवार एकूण किती प्रकरणी वेळेच्या आत व किती प्रकरणी विलंबाने निर्णय घेण्यात आले;

(३) विलंब झाल्या प्रकरणी विलंब होण्याची कारणे काय आहेत?

श्री.राजेश टोपे : (१) राज्यातील ८ विभागीय कार्यालयाकडे दिनांक १ ऑक्टोबर, २००८ ते ३१ मार्च, २००९ या काळात खाली दिल्याप्रमाणे विभागवार एकूण प्रकरणे प्राप्त झालेली आहेत.

अ.क्र.	विभाग	प्राप्त	निकाली	त्रुटी
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
१	पुणे	११२	११२	००
२	मुंबई	५०७	५०७	००
३	नागपूर	४९८	४९८	००
४	अमरावती	५५	५५	००
५	नांदेड	१४	११	०३
६	जळगांव	०५	०५	००
७	कोल्हापूर	३७	३७	००
८	औरंगाबाद	६१	६१	००
	एकूण	१२८९	१२८६	०३

(२) व (३) प्रश्न उद्भवत नाही.

प्रश्नोत्तराच्या यादीमध्ये समाविष्ट होता व तो सहाय्या क्रमांकावर असल्यामुळे त्यावर अनुपूरक चर्चा होण्याची शक्यता होती व तशी ती झालीमुद्धा. आठही सहसंचालक कार्यालयात प्राप्त झालेल्या प्रकरणांची विभागवार एकूण संख्या १४०२ होती व ३ प्रकरणे प्रलंबित होती. ही तीन प्रकरणे नांदेड विभागातील होती व इतर कोणत्याही विभागामध्ये प्रकरणे प्रलंबित नव्हती. अनेकदा प्रत्यक्ष निर्णयाला विलंब झाला तरी पूर्वीची तारीख टाकून विलंब झाला नाही असे दाखविल्या जाते. अशा तोंडी तक्रारी माझ्या कानी आल्या होत्या. "ही सारी प्रकरणे वेळेच्या आत निकाली निघालेली आहेत काय?" असा उपप्रश्न विचारला असता मा.राज्यमंत्र्यांनी "ती सर्वच्या सर्व प्रकरणे निकाली निघालेली आहेत. प्रलंबित ३ पैकी एक प्रकरण आता दोन दिवसांपूर्वी निकाली काढलेले आहे व उरलेली दोन प्रकरणे कागदपत्रांची पूर्तता न केल्यामुळे शिल्लक आहे" असे उत्तर दिले. "१३९९ प्रकरणे ही १५ दिवसात निकाली काढलेली आहेत काय?" असा प्रश्न पुन्हा विचारला असता मा.राज्यमंत्र्यांनी "१५ दिवसात १३९९ प्रकरणे निकाली काढलेली आहेत" असे उत्तर दिले. मंगळवार, दिनांक १५ डिसेंबर २००९ रोजीच्या महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाहीचे अधिकृत प्रतिवेदन **सहपत्र : ९** म्हणून सोबत प्रसृत केलेले आहे.

शासकीय कर्तव्ये पार पाडतांना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध करण्यासाठीचा अधिनियम

१७. विधानमंडळाच्या कोणत्याही सभागृहात तारांकित किंवा अतारांकित प्रश्न विचारून मार्ग काढण्याची संधी उपलब्ध झाली नसेल किंवा होत नसेल तेव्हा अशी माहिती उपलब्ध करून घेण्यासाठी सर्व लोकांना उपलब्ध झालेला प्रमुख मार्ग म्हणजे सन २००६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २१ होय. शासकीय कर्तव्ये पार पाडतांना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध करण्यासाठी या कायद्याच्या तरतुदी करण्यात आलेल्या आहेत. या कायद्याची तपशीलवार माहिती करून घेतली आणि संघटनांच्या सर्वच स्तरावर त्यासाठीच्या यंत्रणा बांधल्या तर पहिल्या उपाययोजनेपेक्षा सुद्धा उत्तम यश या कायद्याने उपलब्ध करून दिलेल्या उपाययोजनेच्या माध्यमातून मिळू शकते. हा कायदा १ जुलै २००६ पासून अंमलात आलेला आहे.

१८. अनेक शासकीय कार्यालयातील कर्मचारी नागरिकांची प्रकरणे हाताळतांना विलंब करतात त्यावर लवकर निर्णय घेत नाहीत. अनेकदा त्यामध्ये भ्रष्टाचाराचा हेतू असतो व त्यापोटी जाणीवपूर्वक विलंब लावण्याच्या प्रकाराला उत येतो.

अशा प्रकारामुळे प्रलंबित प्रकरणांची संख्या वाढत गेली. याबाबत अनेक तक्रारी यायला लागल्या व त्यामुळे सन २००५ मध्ये हा कायदा तयार करण्याची प्रक्रिया सुरू झाली. पुढे सन २००६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २१ असे त्याचे क्रमांकन झाले असून प्रत्यक्षात तो कायदा १ जुलै २००६ पासून अंमलात आलेला आहे. या कायद्याच्या तिसऱ्या प्रकरणाचा मथळा "कार्यालयीन कर्तव्ये पार पाडतांना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध" असा असून हे संपूर्ण प्रकरण अशा विलंबाला प्रतिबंध करणाऱ्या तरतुदीचे तपशील नमूद करण्यामध्ये खर्ची पडलेले आहे.

१९. **नागरिकांचा जाहीरनामा** : प्रत्येक शासकीय कार्यालयाने किंवा विभागाने हा कायदा अस्तित्वात आल्यापासून ६ महिन्यांच्या आत नागरिकांची सनद (Citizen's Charter) प्रसिद्ध केली पाहिजे. या सनदेमध्ये त्या शासकीय कार्यालयातील एखादा अधिकारी त्याच्याकडे सोपविण्यात आलेल्या मुदतीत कारवाई करीत नसेल तर त्याबद्दल त्याला जबाबदार धरल्या जाईल व त्याबद्दल त्याच्यावर कारवाई केल्या जाईल अशी तरतूद आहे.

२०. **अधिकार सोपविणे** : प्रत्येक शासकीय कार्यालयाच्या प्रमुखाला त्याच्या हाताखाली काम करणाऱ्या अथवा त्याला दुय्यम असणाऱ्या अधिकाऱ्याकडे अंतिम निर्णय घेण्यासाठी सोपविण्यात आलेल्या बाबींची यादी प्रसिद्ध करावी लागेल व त्या त्या बाबतीत किती मुदतीत निर्णय घ्यावयाचा हे सुद्धा ठरवून द्यावे लागेल. प्रत्येक कार्यालय प्रमुखाने अंतिम निर्णय घेण्याच्या दृष्टीने प्रकरण सादर करण्यासाठी अधिकाऱ्यांचे तीन स्तर निश्चित करून त्याबाबतची यादी प्रसिद्ध केली पाहिजे असे या कायद्याने बंधनकारक केलेले आहे. पुढे प्रत्येक वर्षाच्या १ एप्रिल रोजी ही यादी अद्ययावत करावी लागेल.

२१. **शिस्तभंगाची कारवाई** : प्रत्येक शासकीय कर्मचारी किंवा अधिकारी त्याला नेमून दिलेले किंवा त्याच्याशी संबंधित असलेले काम अत्यंत दक्षतेने आणि शीघ्रतेने पार पाडण्यास बांधिल असेल. कोणतीही फाईल विभागातील किंवा कार्यालयातील कोणत्याही शासकीय कर्मचाऱ्याकडे ७ दिवसांपेक्षा अधिक काळ प्रलंबित राहणार नाही. प्रकरणाच्या वर्गवारीनुसार तात्काळ फाईल शक्य असेल तर त्याच दिवशी किंवा दुसऱ्या दिवशी सकाळी आणि तातडीच्या स्वरूपाची फाईल ४ दिवसात निकाली काढण्याचे बंधन असेल.

२२. एखाद्या शासकीय कर्मचाऱ्याला नेमून दिलेले किंवा त्याच्याशी

सहपत्र ९ : परिच्छेद १६ पहा

स्थाननिश्चितीबाबत सहसंचालक उच्च शिक्षण यांचे स्तरावर वेळेवर निर्णय होणेबाबत

महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही:चौथे अधिवेशन २००९ : मंगळवार, दिनांक १५ डिसेंबर २००९: अधिकृत प्रतिवेदन, खंड १५४, क्रमांक ०६, पृष्ठ ८ - ९

*६. प्रा.बी.टी.देशमुख, श्री.वसंतराव खोटे, श्री.दिलीपराव सोनवणे : तारांकित प्रश्न क्रमांक ५०१३८ ला दिनांक ११ जून, २००९ रोजी दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात : सन्माननीय उच्च व तंत्रशिक्षण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) संलग्न महाविद्यालये किंवा विद्यापीठातून काम करणाऱ्या अधिव्याख्यात्यांच्या वरिष्ठ किंवा निवडश्रेणीमध्ये स्थाननिश्चितीच्या संदर्भात काही अनियमितता झालेली असल्यास, ती बाब १५ दिवसांच्या आत संचालकांच्या लक्षात आणून द्यावी व कोणत्याही परिस्थितीत याबाबतचा निर्णय १५ दिवसांच्या आत करावा असे जे आदेश सर्व उच्च शिक्षण सहसंचालकांना देण्यात आले आहेत. त्यानुसार दिनांक १ एप्रिल, २००९ ते ३१ ऑगस्ट, २००९ या काळात विभागवार उच्च शिक्षण सहसंचालकाकडे जी एकूण प्रकरणे प्राप्त झाली त्यांची विभागवार वर्गवारी कशी आहे,

(२) विभागवार किती प्रकरणे वेळेच्या आत व किती प्रकरणे विलंबाने निर्णय घेण्यात आले,

(३) विलंब झाल्या प्रकरणी विलंब होण्याची कारणे काय आहेत?

प्रा. वर्षा गायकवाड, श्री.राजेश टोपे यांच्याकरिता : (१) राज्यातील ८ विभागीय कार्यालयाकडे दिनांक १ एप्रिल, २००९ ते ३१ ऑगस्ट, २००९ या काळात खाली दिल्याप्रमाणे विभागवार एकूण प्रकरणे प्राप्त झालेली आहेत.

अ.क्र.	विभाग	प्राप्त	निकाली	त्रुटी
१	पुणे
२	मुंबई	७५४	७५४	...
३	नागपूर	४३५	४३५	...
४	अमरावती	९९	९९	...
५	नांदेड	२५	२२	...
६	जळगांव
७	कोल्हापूर	३४	३४	...
८	औरंगाबाद	५५	५५	...
	एकूण	१४०२	१३९९	३

(२) प्रश्न उद्भवत नाही.

(३) प्रश्न उद्भवत नाही.

प्रा.बी.टी.देशमुख : सभापती महोदय, प्रश्नाच्या उत्तरामध्ये एकूण १४०२ प्रकरणे प्राप्त झाली त्यापैकी १३९९ प्रकरणे वेळेच्या आत निकाली काढण्यात आली आहेत असे म्हटले आहे. हे उत्तर मनापासून समाधानकारक आहे असे म्हटले पाहिजे. सभापती महोदय, या स्थाननिश्चिती देण्यामध्ये जो भ्रष्टाचार होत होता त्यासंदर्भात सभागृहात एक लक्षवेधी सूचना चर्चेला आली होती आणि त्याअनुषंगाने एका जॉईंट डायरेक्टरला शिक्षा देण्यात आली होती. तसेच पंधरा दिवसात त्यांनी निकाल लावावा असे आदेश देण्यात आले होते. रिजेक्ट करावयाचे असेल तर त्यांनी रिजेक्ट करावे पण या प्रकरणांचा निकाल लावावा असे आदेश देण्यात आले होते. रिजेक्ट करावयाचे असेल तर रिजेक्ट करावे नाही तर वरिष्ठांच्या लक्षात आणून द्यावे ही गोष्ट गेली दोन-तीन वर्षे व्यवस्थित चालू आहे आणि वेळेच्या आत म्हणजे पंधरा दिवसांच्या आत ही प्रकरणे निकाली काढण्यात आलेली आहेत. १४०२ प्रकरणांपैकी १३९९ प्रकरणे वेळेच्या आत निकालात काढलेली आहेत ही गोष्ट खरी आहे काय?

प्रा.वर्षा गायकवाड : सभापती महोदय, सन्माननीय सदस्यांनी सांगितल्याप्रमाणे प्राप्त १४०२ प्रकरणांपैकी १३९९ प्रकरणे निकालात निघालेली आहेत. त्याच्या व्यतिरिक्त आणखी एक प्रकरण दि. १३.१२.२००९ रोजी निकालात काढलेले आहे आणि फक्त दोन प्रकरणे शिल्लक आहेत. ती देखील कागदपत्रांची पूर्तता न केल्यामुळे शिल्लक आहेत.

प्रा.बी.टी.देशमुख : सभापती महोदय, आपण आदेश दिल्याप्रमाणे ही प्रकरणे निकाली निघालेली आहेत काय? हे उत्तरावरून स्पष्ट होत नाही म्हणून मी याठिकाणी क्लीअर करून घेऊ इच्छितो. बाकीचे उत्तर समाधानकारक आहे. १४०२ पैकी १३९९ प्रकरणे १५ दिवसात निकाली काढलेली आहेत काय?

प्रा.वर्षा गायकवाड : सभापती महोदय, होय. खरे सांगायचा तर आतापर्यंत १४०० प्रकरणे निकाली काढण्यात आली आहेत. १५ दिवसात १३९९ प्रकरणे निकाली काढलेली आहेत.

संबंधित असलेले शासकीय कर्तव्य किंवा शासकीय काम पार पाडण्यात जाणूनबुजून किंवा हेतूपुरस्सर विलंब केल्यास कर्मचाऱ्याने कर्तव्य बजावण्यात कसूर केल्याचे ठरेल व अशा कर्मचाऱ्यावर शिस्तभंगाची कारवाई केल्या जाईल. अशा कर्मचाऱ्याच्या गोपनीय अहवालात कर्तव्य पालनात कसूर केल्याबाबतची नोंद करण्यासह यथोचित शिस्तभंगाची कारवाई केल्या जाईल. अशी या कायद्यात तरतूद आहे. वर नमूद केल्याप्रमाणे ह्या सर्व तरतुदी या कायद्याच्या तिसऱ्या प्रकरणामध्ये समाविष्ट आहे. हे संपूर्ण तिसरे प्रकरण शब्दशः सोबत **सहपत्र : १०** म्हणून प्रसूत केलेले आहे.

सन २००५ चा माहितीचा अधिकार अधिनियम

२३. शासनाच्या यंत्रणेमध्ये अधिकाधिक पारदर्शकता निर्माण झाली पाहिजे या दृष्टीने नागरिकांना माहिती मिळविता यावी म्हणून माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ हा केंद्रस्तरावर करण्यात आलेला केंद्र शासनाचा २००५ चा अधिनियम क्रमांक २२ होय. उच्च शिक्षण विभाग, संचालक व सहसंचालक उच्च शिक्षण, यांच्या कार्यालयातून माहिती मिळविण्यासाठी संघटनांना या कायद्याचा

अतिशय चांगला उपयोग करून घेता येईल. कोणकोणत्या प्रकरणामध्ये कोणकोणते अधिकारी विलंब करतात व किती विलंब करतात हे त्यामुळे लोकांना माहिती होऊ शकेल. इतकेच नव्हे तर प्रामाणिकपणे अविलंब काम करणाऱ्या अधिकाऱ्यांची व कार्यालयांची माहितीसुद्धा त्यामुळे होईल. या कायद्याच्या तरतुदींच्या आधारे सर्व नागरिकांना माहितीचा अधिकार असेल अशी तरतूद या कायद्याच्या कलम ३ मध्ये करण्यात आलेली आहे.

२४. शासनाच्या अधिकृत असलेल्या यंत्रणांनी या अधिनियमान्वये नागरिकांना देण्यात येणारी माहिती मिळणे सोयीचे होईल अशा रीतीने व स्वरूपात सर्व माहिती सुचीबद्ध केली पाहिजे व त्याची निर्देशसूची तयार केली पाहिजे. अशा प्रकारचे बंधन या यंत्रणेवर या कायद्याच्या कलम ४ अन्वये टाकण्यात आलेले आहे. प्रत्येक शासकीय यंत्रणेने त्या यंत्रणेमध्ये विशिष्ट अधिकाऱ्यांना जनमाहिती अधिकारी म्हणून पदनिर्देशित केले पाहिजे.

२५. या कायद्याने केंद्रीय माहिती आयोग गठित करण्याचा अधिकार केंद्र सरकारला देण्यात आलेला आहे. त्याच वेळेला कलम १५ अन्वये राज्यशासनाला

सहपत्र १० : परिच्छेद २२ पहा

MAHARASHTRA ACT No. XXI OF 2006 THE MAHARASHTRA GOVERNMENT SERVANTS REGULATION OF TRANSFERS AND PREVENTION OF DELAY IN DISCHARGE OF OFFICIAL DUTIES ACT, 2005.

(As modified upto the 17th July 2018)

प्रकरण तीन

कार्यालयीन कर्तव्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध

नागरिकांचा जाहीरनामा

८. (१) प्रत्येक कार्यालय किंवा विभाग, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांच्या आत, नागरिकांची सनद तयार करून प्रसिद्ध करील.

(२) नागरिकांच्या सनदेमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधीमध्ये, संबंधित प्राधिकाऱ्यांकडून कोणताही अंतिम निर्णय घेण्यात आला नाही तर, आवश्यक ती कार्यवाही न केल्याबद्दल त्यांना जबाबदार धरले जाईल आणि संबंधित अधिनियम, नियम किंवा विनियम यामध्ये उल्लेखिलेली कारवाई त्यांच्यावर करण्यात येईल.

अधिकार सोपविणे

९. (१) प्रत्येक कार्यालयाचा किंवा विभागाचा प्रमुख, त्याच्या हाताखाली काम करणाऱ्या, त्याला दुय्यम असणाऱ्या अधिकाऱ्यांकडे अंतिम निर्णय घेण्यासाठी सोपविण्यात आलेल्या अधिकारांची यादी प्रसिद्ध करील.

(२) प्रत्येक कार्यालयाचा किंवा विभागाचा प्रमुख, त्या कार्यालयाशी किंवा विभागाशी संबंधित सर्व बाबींवर अंतिम निर्णय घेण्याच्या दृष्टीने त्या सादर करण्यासाठी शक्यतो अधिकाऱ्यांचे तीन स्तर निर्धारित करील.

(३) दुय्यम अधिकाऱ्यांकडे सोपविलेल्या अधिकारांची सूची तसे वाव सादर करण्यासाठी असलेले अधिकाऱ्यांचे स्तर, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून एका वर्षाच्या आत तयार करण्यात येतील व प्रसिद्ध करण्यात येतील व पुढील प्रत्येक वर्षाच्या १ एप्रिल रोजी ते अद्ययावत करण्यात येतील.

शिस्तभंगाची कारवाई

१०. (१) प्रत्येक शासकीय कर्मचारी, त्यास नेमून दिलेले किंवा त्याच्याशी संबंधित असलेले शासकीय कर्तव्य व शासकीय काम अत्यंत दक्षतेने किंवा शक्य तितक्या शीघ्रतेने पार पाडण्यास बांधील असेल :

परंतु, साधारणपणे, कोणतीही फाईल विभागातील किंवा कार्यालयातील कोणत्याही शासकीय कर्मचाऱ्याकडे सात कामाच्या दिवसांपेक्षा अधिक काळ प्रलंबित राहणार नाही;

परंतु आणखी असे की, तात्काळ आणि तातडीच्या स्वरूपाच्या फाईली, त्या प्रकरणाच्या निकडीनुसार शक्य तितक्या शीघ्रतेने किंवा प्राधान्याने, तात्काळ फाईल शक्यतो एका दिवसात किंवा दुसऱ्या दिवशी सकाळी आणि तातडीच्या स्वरूपाची फाईल शक्यतो चार दिवसांत निकालात काढण्यात येईल;

परंतु, तसेच, दुसऱ्या कोणत्याही विभागाकडे विचारार्थ पाठवावयाची आवश्यकता नसलेल्या फाईलींच्या, संबंधात, संबंधित विभाग त्या प्रकरणावर पंचेचाळीस दिवसांच्या आत निर्णय घेईल आणि आवश्यक ती कार्यवाही करील आणि दुसऱ्या कोणत्याही विभागाकडे विचारार्थ पाठवावयाची आवश्यकता असलेल्या फाईलींच्या संबंधात, तीन महिन्यांच्या आत निर्णय घेण्यात येईल आणि आवश्यक ती कार्यवाही करण्यात येईल.

(२) एखाद्या शासकीय कर्मचाऱ्यास नेमून दिलेले किंवा त्याच्याशी संबंधित असलेले शासकीय कर्तव्य किंवा शासकीय काम पार पाडण्यास जाणूनबुजून किंवा हेतूपुरस्सर विलंब लावणे किंवा दुर्लक्ष करणे ही, अशा शासकीय कर्मचाऱ्याच्या कर्तव्यपालनातील कसूर ठरेल आणि असा शासकीय कर्मचारी, महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ अन्वये, किंवा अशा कर्मचाऱ्याला लागू असलेल्या अन्य कोणत्याही संबद्ध शिस्तविषयक नियमांखाली, यथोचित शिस्तभंगाच्या कारवाईस पात्र होईल.

(३) कोणत्याही शासकीय कर्मचाऱ्यांकडून झालेली कर्तव्यपालनातील अशी कोणतीही कसूर, संबंधित सक्षम प्राधिकाऱ्याच्या लक्षात आल्यावर किंवा त्याच्या लक्षात आणून दिल्यावर, अशा शासकीय कर्मचाऱ्यांकडून झालेल्या, अशा कर्तव्यपालनातील कसुरीबाबत त्याची खात्री पटल्यावर, तो, कसूर करणाऱ्या अशा शासकीय कर्मचाऱ्याविरुद्ध, अशा शासकीय कर्मचाऱ्याच्या वार्षिक गोपनीय अहवालात अशा कर्तव्यपालनातील कसुरी संबंधातील नोंद करण्यासह संबद्ध शिस्तविषयक नियमांखाली, यथोचित शिस्तभंगाची कारवाई करील.

विवक्षित परिस्थितीत कलम १० च्या तरतुदी लागू न होणे

११. कलम १० मधील कोणतीही गोष्टी पुढील बाबींना लागू होणार नाही:-

- (एक) न्यायप्रविष्ट बाबी;
- (दोन) लोक आयुक्त किंवा उप लोक आयुक्त आणि अन्य घटनात्मक संस्था, आयोग, इत्यादी;
- (तीन) न्यायिकवत बाबी;
- (चार) केंद्र किंवा अन्य राज्य शासनांच्या संबंधातील प्रकरणे;
- (पाच) विधी विधानाशी संबंधातील बाबी;
- (सहा) मंत्रिमंडळास सादर होणाऱ्या मुख्य धोरणात्मक बाबीसंबंधीची प्रकरणे.

प्रशासनिक मूल्यमापन

१२. या प्रकरणाच्या तरतुदींचे अनुसरण केले जात आहे किंवा कसे याची तपासणी करण्यासाठी, शासन, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून बारा महिन्यांच्या आत, विहित रीतीने प्रशासनिक मूल्यमापन करण्यासाठी, एका यंत्रणेची तरतूद करील.

राज्य माहिती आयोग गठित करण्याचा अधिकार दिलेला आहे. अशा या राज्यस्तरीय माहिती आयोगामध्ये एक राज्य मुख्य आयुक्त असेल आणि दहा पेक्षा अधिक नाही इतके आयुक्त असतील. शासकीय यंत्रणांच्या विविध विभागांकडून आवश्यक ती माहिती मिळविण्यासाठी या कायद्याचा अतिशय चांगला उपयोग होऊ शकतो.

२६. संचालक व सहसंचालक यांच्या कार्यालयामध्ये भ्रष्ट वर्तनाचा हेतू डोळ्यासमोर ठेवून प्रकरणे निकाली काढण्यामध्ये विलंब लावण्याचा प्रकार होत असेल तर त्यावर नियंत्रण ठेवण्यासाठीचा उपयुक्त मार्ग म्हणून वर नमूद केलेल्या तीन मार्गांपैकी कोणत्याही एका मार्गाचा वापर शिक्षकांना व संघटनांना

करता येईल. अन्यायकर्त्यांनी केलेल्या अन्यायाचा प्रतिकार केला नाही तर अन्यायकर्त्यांचे आक्रमण वाढत जाते व त्याप्रमाणे अन्यायामध्ये वाढ होत जाते. असा प्रतिकार करण्यासाठी या तीन मार्गांचा वापर करता येईल. याबाबतची उपाययोजना संघटनांच्या पातळीवर करता येऊ शकेल. या प्रतिकारासाठी संघटनेच्या कार्यालयामध्ये शासकीय कर्तव्ये पार पाडतांना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध करण्यासाठीचा अधिनियम तसेच माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ व त्या अंतर्गत करण्यात आलेले नियम व अधिनियम यांच्या प्रती संघटनेच्या कार्यालयात उपलब्ध असाव्यात. तसेच या कामाची सतत माहिती करून घेऊन मार्गदर्शन करण्यास उपलब्ध असलेल्या जाणकार नेत्याची फळीसुद्धा उपलब्ध असावी लागेल.

नुटा बुलेटीनची सुवर्ण महोत्सवी विशेषांक मालिका विशेषांक पहिला

महाराष्ट्र शासन : उच्च शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य

४१२ ई, बहिरट पाटील चौक, मॉडेल कॉलनी, शिवाजीनगर, पुणे-४११०१६

Web : www.dhepune.gov.in E-mail id : account.dhepune@nic.in

फोन नं. ०२०-२६१२२११९, २६०५१५१२, २६१३०६२७, २६१२४६३९, २६११११५३

उशिसं/लेखा-०१/१३ ए/प्राचार्य ५१०६/२०२४-२५

दिनांक २८/२९.११.२०२४ : परिपत्रक

विषय : प्राध्यापक पदावर (AL-14) कार्यरत अध्यापकाची नियुक्ती पदवी महाविद्यालयाच्या (Under Graduate College) प्राचार्य पदावर झालेवर करावयाच्या वेतननिश्चितीबाबत.

संदर्भ : (१) मानव संसाधन व उच्च शिक्षण मंत्रालय, भारत सरकार अधिसूचना दि. ०२.११.२०१७

(२) उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाचा शा.नि.क्र. Misc-2018/C.R.56/18/UNI-1, दिनांक ०८ मार्च, २०१९

(३) शासनपत्र क्र. न्यायाप्र-२०२४/ई.प्र.क्र. ७४५८३३/मशि-३, दि. ०१.१०.२०२४

सातव्या वेतन आयोगात वेतनश्रेणी AL-14 मध्ये वेतन आहरीत करणाऱ्या प्राध्यापकाची नेमणूक पदवी महाविद्यालयाच्या (Under Graduate College) प्राचार्य या पदावर झाल्यास त्याची वेतननिश्चिती कशी करावी, याबाबत मतभिन्नता असल्याचे निदर्शनास आले आहे. यामुळे वेतनाचे अतिप्रदान होण्याची शक्यता नाकारता येत नाही.

याच विषयाच्या अनुषंगाने मा.उच्च न्यायालय, खंडपीठ, नागपूर येथे दाखल याचिका क्र. २८२८/२०२३ मा.न्यायालयाने दि. ०८.०८.२०२४ रोजी निर्णय देऊन याचिका निकाली काढली आहे.

सदर याचिकेतील निर्णयाच्या अनुषंगाने शासनाने शासनपत्र दि. ०१.१०.२०२४ अन्वये, पुढीलप्रमाणे कार्यवाहीबाबत कळविले आहे. "शासन निर्णय दि. ०८.०३.२०१९ मधील मुद्दा क्रमांक ११ व त्यामध्ये नमूद केलेली नोट १ व मानव संसाधन व उच्च शिक्षण मंत्रालय, भारत सरकार यांची अधिसूचना दि. ०२.११.२०१७ मधील मुद्दा क्र. ४ मधील नोट १ मध्ये प्राचार्य पदावर नियुक्त होणाऱ्या उमेदवाराच्या वेतननिश्चितीबाबत खालीलप्रमाणे तरतूद नमूद आहे.

1. The existing academic pay scale of a person shall be protected on appointment as Principal provided that the person was drawing salary on Government aided Post.

शासन निर्णय दि. ०८.०३.२०१९ मधील मुद्दा क्रमांक ११ व त्याखालील नोट १ मध्ये व मानव संसाधन व उच्च शिक्षण मंत्रालय, भारत सरकार यांची अधिसूचना दि. ०२.११.२०१७ मधील मुद्दा क्र. ४ मधील नोट १ मध्ये, प्राचार्य पदावर नियुक्त होणाऱ्या उमेदवाराचे पूर्वीचे केवळ वेतनच नाही तर वेतन श्रेणीच संरक्षित करण्याची तरतूद स्पष्टपणे नमूद असल्याने, रिट याचिका २८२८/२०२३ बाबत मा.उच्च न्यायालयाचे दि. ०८.०८.२०२४ रोजी दिलेल्या आदेशाचे अनुपालन तात्काळ करण्यात यावे."

प्रस्तुत परिपत्रकाच्या अनुषंगाने सर्व विभागीय सहसंचालक, उच्च शिक्षण यांना कळविण्यात येते की, शा.नि. दि. ०८.०३.२०१९ मधील मुद्दा क्रमांक ११ व त्याखालील टीप क्र. (i) येथे नमूद केल्याप्रमाणे समान प्रकरणांमध्ये वेतनश्रेणी संरक्षित करून वेतननिश्चितीची कार्यवाही करण्यात यावी.

(डॉ.शैलेंद्र देवळणकर),

प्र.संचालक,

उच्च शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

प्रति : (१) सर्व विभागीय सहसंचालक, उच्च शिक्षण

(२) सर्व लेखाधिकारी, लेखा व अनुदाने, उच्च शिक्षण

प्रत माहितीस्तव : मा.प्रधान सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई

NUTA BULLETIN (Official Journal of NAGPUR UNIVERSITY TEACHERS' ASSOCIATION) EDITOR : Prof. Vivek S. Deshmukh, Balaji Society, Yavatmal 445 001. PUBLISHER : Dr. Prakash Tayade , 55, "Aai" Dr. Punjabrao Deshmukh Colony, Near V.M.V. Campus, Amravati 444 604 Published at NUTA Bulletin Office, Shikshak Bhavan, Sant Gadge Baba Amravati University Campus, Amravati- 444 602. PRINTED AT Bokey Printers, Gandhi Nagar, Amravati. (M.S) REGD NO. MAHBIL/2001/4448 Postal Registration No. AMT/RNP/78/2024-26 (Uploaded on www.nuta.in on 21.12.2024) Price : Rs. Five / Name of the Posting office : R.M.S. Amravati. Date of Posting : 01.01.2025

If Undelivered , please return to : NUTA Bulletin Office, Shikshak Bhavan, Sant Gadge Baba Amravati University Campus, Amravati- 444 602.

To,.....
.....
.....
.....
.....